

Zadanie 2.

Wizja końca świata w tekstach kultury. Przedstaw zagadnienie, odwołując się do obrazów Stefana Lochnera i Hansa Memlinga zatytułowanych *Sąd Ostateczny* oraz innych tekstów kultury.

Stefan Lochner, *Sąd Ostateczny* (ok. 1435), Wallraf-Richartz-Museum, Kolonia

Hans Memling, *Sąd Ostateczny* (1467–1471), Muzeum Narodowe, Gdańsk

1. Porównaj, w jaki sposób wymienione motywy zostały przedstawione przez obu malarzy.

Motyw	Obraz Lochnera	Obraz Memlinga
psycho- machia		
sacrum		
profanum		
<i>Deesis</i>		
<i>arma Christi</i>		
symbolika prawej/lewej strony		

2. Porównaj przedstawioną w tekście Bolesławiusza wizję końca świata z wizją opisaną w Apokalipsie św. Jana (Ap 6,1–17) i napisz, w jaki sposób poeta interpretuje nadejście końca świata.

Klemens Bolesławiusz
Przeraźliwe echo trąby ostatecznej
Echo trzecie (fragment)

Nie dosyć na tym, że już osądzono
Człowieka, zaraz przy śmierci skazano,
Abo żeby żył, abo wiecznie zginył.
 Jeśli przewinił.
Będzie Sąd walny oraz wszystkich ludzi.
Których od śmierci straszna trąba wzbudzi
I staną wszyscy w ciele jako żyli
 I jak czynili.
Jednak wprzód będą znaki niewidane.
Uciski srogie, przedtym niedoznane.
Które przyszły gniew będą znakowały.
 Opowiadały.
Po wszystkim świecie wstaną krwawe wojny,
Żaden kąt świata nie będzie spokojny.
Naród na naród następować będzie
 Po świecie wszędzie.

Wtenczas Antychryst z mocą się pokaże,
A nad królami wszystkiego dokaże,
A sam zostanie panem wszęgo świata
Półczwarta¹ lata.

[...]

Powietrza, głody gwałtowne panować
Będą, a ludzi okrutnie mordować,
Trzęsienia będą miasta obalały
I pożerały:

W słońcu, miesiącu będą niewidane²
Znaki na wielką na ziemi odmianę,
Pokazując, iż już ostatnie lata.

Już koniec świata:

Obłoki krwawy deszcz będą spuszczały,
A gwiazdy z nieba na ziemię padały:
Zwierzęta z lasów do ludzi wynidą

I ryczeć będą:

Wiatry gwałtowne, srogie będą wiały,
Szum niesłychany w morzu sprawowały,
Powietrze zawsze tak się będzie zdało,
Jakby płakało.

[...]

Ostatni będzie znak przyścia Sędziego,
Ogniem gwałtowny jak z piekła samego.
Pałac świat wszytek i niesprawiedliwych
Ludzi złośliwych.

Wtenczas też gromy wydadzą obłoki,
Ognie, błyskania, piorunów potoki:
Ziemia drzeć będzie przed mocą Sędziego
Przychodzącego.

A tu już będzie niebo otworzone,
Z którego pójdą wojska niezliczone
Świętych Aniołów, w oręża przybrane.
Uszykowane.

Jeden Anioł w niebie nie zostanie –
Wszyscy wynidą zbrojno przy swym Panie.
O wojsko, kto cię zliczy. Króla tego.
Ludzi Sędziego!

¹ półczwarta – trzy i pół
² niewidany – niewidzialny

3. W jaki sposób Zbigniew Herbert dokonuje reinterpretacji motywu końca świata? Odpowiedz na zamieszczone obok tekstu pytania (kolor odsyła do odpowiednich fragmentów tekstu).

Herbert Zbigniew *U wrót doliny*

Po deszczu gwiazd
na łące popiołów
zebrali się wszyscy pod strażą aniołów

z ocalałego wzgórza
można objąć okiem
całe beczące stado dwunogów

naprawdę jest ich niewielu
doliczając nawet tych którzy przyjdą
z kronik bajek i żywotów świętych

ale dość tych rozważań przenieśmy się wzrokiem
do gardła doliny z którego dobywa się krzyk

po świcie eksplozji
po świcie ciszy
ten głos bije jak źródło żywej wody

jest to jak nam wyjaśniają
krzyk **matek** od których odłączają dzieci
gdyż jak się okazuje
będziemy zbawieni pojedynczo

aniołowie stróże są bezwzględni
i trzeba przyznać mają ciężką robotę

ona prosi
– schowaj mnie w oku
w dłoni w ramionach
zawsze byliśmy razem
nie możesz mnie teraz opuścić
kiedy umarłam i potrzebuję czułości
starszy anioł
z uśmiechem tłumaczy nieporozumienie

staruszka niesie
zwłoki kanarka
(wszystkie zwierzęta umarły trochę wcześniej)
był taki miły – mówi z płaczem –
wszystko rozumiał
kiedy powiedziałam
głos jej ginie wśród ogólnego wrzasku

nawet **drwal**
którego trudno posądzić o takie rzeczy
stare zgarbione chłopisko
przyciska siekierę do piersi
– całe życie była moja
teraz też będzie moja
żywiła mnie tam
wyżywi tu
nikt nie ma prawa
– powiada –
nie oddam

1 Jak zinterpretujesz zaznaczone metaforyczne epitety?

2 Jakich informacji o osobie mówiącej dostarczają odbiorcy zaznaczone formy gramatyczne i wyrażenia?

3 W jaki sposób przedstawieni są aniołowie?

4 Jakie emocje towarzyszą bohaterom lirycznym?

5 Do jakich dramatycznych wydarzeń historii XX w. nawiązuje osoba mówiąca o Apokalipsie?

6 Jakie znaczenie dla tekstu mają odwołania biblijne?

ci którzy jak się zdaje
bez bólu poddali się rozkazom
idą spuściwszy głowy na znak pojednania
ale w zaciśniętych pięściach chowają
strzępy listów wstążki włosy ucięte
i fotografie
które jak sądzą naiwnie
nie zostaną im odebrane

tak to oni wyglądają
na moment
przed ostatecznym podziałem
na zgrzytających zębami
i śpiewających psalmy

1

2

3

4

5

6

4. Wpisz do tabeli elementy językowe i sposoby obrazowania wskazujące na zastosowanie przez Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego ironii i groteski w przedstawieniu wizji końca świata. Napisz, jaką funkcję pełnią one w tekście.

Konstanty Ildefons Gałczyński

Koniec świata (fragmenty)

Wizje świętego Ildefonsa
czyli *Satyra na Wszechświat*
J. O. Panu
Tadeuszowi Kubalskiemu
tudzież
śp. cioteczkom moim:
Pytonissie, Gamonie, Ortoepii, Leonorze, Eurazji, Titinie, Ataraksji,
Republice, Jerozolimie, Antropozooteratologii, Trampolinie –
od trąby powietrznej w kwiecie wieku na ulicach bolońskich
porwanym –
poświęca nieutulony
Autor

[...]

W Bolonii na Akademii
astronom Pandafilem
rzekł, biret zdejmując z włosów:
– Panowie, to jest skandal:
zbliża się koniec Ziemi,
a może całego Kosmosu;
wszystko przed wami rozwinę:
perturbacje i paralaksy,
bo według mojej taksy
świat jeszcze potrwa godzinę.
Na te okropne słowa
podniósł się Imć Marconi,
najoświeceńsza głowa
w całej Bolonii.

I rzekł: – Areopagu
mędrców najznakomitszy,
wszystko, com słyszał, jest błagą,
jak sześć to jest trzy i trzy;
wszem wobec, jako rektor,
oświadczam przeto, że kto
takie brednie lansuje,
na karę zasługuje,
że taki głupi argument
wymyślić mógł energumen,
szarlatan Pandafilem.

Rumor się zrobił na sali:
wszyscy uczeni gwizdali,
wołali: – Skandal i granda!
On tu nas chciał omamić,
nabujać, skorumpować,
zaidiotyfikować!
Poczekaj pan: kłamstwo plami,
nikt z czoła ci hańby nie zdejmie!

To mówiąc wyszli, stuknąwszy pulpitami,
jak w polskim sejmie.
[...]

Bo gdy wypełniła się pora,
znaczy, godzina szósta,
u bezbożnego rektora
popękały wszystkie lustra;
i potrzaskały także
u rentierów i tapicerów,
i u wszystkich w mieście fryzjerów,
a była to plaga za grzech.

Komiczne! woźny Malvento,
egzaminując się w lustrze:
– Twarz mam na dwoje rozciętą!
wrzasnął. A to było w lustrze.

Elementy językowe	Sposób obrazowania

Funkcja:

5. Podaj po dwa argumenty do podanych tez.

Teza 1.: Obrazowanie towarzyszące wizjom końca świata pełniło w dawnej kulturze funkcję dydaktyczno-moralizatorską.

Argument 1.:

Argument 2.:

Teza 2.: Twórcy kultury współczesnej wykorzystują wizję końca świata jako komentarz do wydarzeń historycznych XX w.

Argument 1.:

Argument 2.:

Hieronim Bosch, *Kuszenie świętego Antoniego* (1490), Prado, Madryt

Zadanie 3.

Jak człowiek może reagować na pokusy? Omów zagadnienie, odwołując się do obrazu Hieronima Boscha *Kuszenie świętego Antoniego* i wybranych tekstów kultury.

1. a) Na podstawie życiorysu św. Antoniego Pustelnika oraz obrazu Hieronima Boscha podaj trzy argumenty potwierdzające, że święty ten był ascetą.

Św. Antoni Pustelnik (251–356) cierpiał męki z rąk diabła, będąc zaledwie w wieku osiemnastu lub dwudziestu lat. Rozdzielił swój spadek pomiędzy biednych i udał się na pustynię, aby szukać doskonałości i wieść ascetyczny żywot. Demony wpadły we wściekłość z powodu jego decyzji i „kusiły go dzień i noc” myślami o mieniu, które rozdał, i luksusie, który za sobą zostawił.

Podsuwały mu myśli o pieniądzu i sławie i ostrzegały go, że osiągnięcie cnoty jest trudne i może odbić się na jego zdrowiu. Gdy te i inne pokusy się skończyły, demony przeszły do poważniejszych działań. [...] Pewnej nocy [szatan] przyszedł z hordą demonów i tak pobił świętego, że ten leżał na ziemi, nie mogąc wydać głosu z powodu bólu. Gdyż, jak powiedział, ból był tak ostry, że ciosy zadane ludzką ręką nie mogły